

מסילת ישרים

איסור מאכלות אסורים ואונאת דברים – מסילת ישרים (יא)

הרב חיים סבתו

והמדרגה השלישית אחר הגזל והערייות לענין החמדה, הנה הוא אסור המאכלות, בין בענין הטרפות עצמם, בין בענין תערובותיהן, בין בענין בשר בחלב או חלב ודם וענין בשולי גוים, וענין געולי גוים, יין נסכים וסתם יינם. כל אלה הנקיות בהם צריה דקדוק גדול וצריה חזוק, כי יש תאות הלב המתאנה במאכלים הטובים וחסרון הכיס באסורי התערובות וכיצא בזה.

ופרטיהם רבים ככל דיניהם הידועים והמבארים בספרי הפוסקים. והמקל בהם במקום שאמרו להחמיר, אינו אלא משחית לנפשו. וכה אמרו (בספרא שמיני): לא תטמאו בהם ונטמאתם בהם (ויקרא יא), אם מטמאים אתם בהם, סופכם לטמא בהם.

והינו, כי המאכלות האסורות מכניסים טמאה בלבם ובנפשו של אדם עד שקדשתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו. והוא מה שאמרו בש"ס גם כן (יומא לט): ונטמאתם בהם, אל תקרי ונטמאתם, אלא ונטמאתם.

שהעברה מטממת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדעה האמתית ורוח השכל שהקדוש ברוך הוא נותן לחסידים, כמו שאמר הכתוב (משלי ב): כי ה' יתן חכמה, והנה הוא נשאר בהמ"י וחרמי משקע בגסות העולם הזה.

והמאכלות האסורות יתרות בזה על כל האסורין, כיון שהם נכבדים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו. וכדי להודיענו שלא הבהמות הטמאות או השקצים בלבד הם הטמאים אלא גם הטרפות שבמין הכשר עצמו הם בכלל טמאה, אמר הכתוב (ויקרא יא): להבדיל בין הטמא ובין הטהור.

ובא הפרוש לרבותינו זכרונם לברכה (תורת כהנים): אין צריה לומר בין חמור לפרה, למה נאמר בין הטמא ובין הטהור? בין טמאה לבין טהורה לה, בין נשחט רבו של קנה, לנשחט חציו. וכמה בין רבו לחציו? מלא השערה, עד כאן לשונם.

ואמרו לשון זה בסיום מאמרם: וכמה בין רבו וכו', להראות כמה נפלא כח המצוה, שחוט השערה מבדיל בין טמאה לטהרה ממש.

והנה מי שיש לו מוח בקדקדו, יחשב אסורי המאכל כמאכלים הארסיים או כמאכל שנתערב בו איזה דבר ארסי. כי הנה אם דבר זה יארה, היקל אדם על עצמו לאכל ממנו?

אם ישאר לו בו איזה בית מחוש, ואפלו חששא קטנה? ודאי שלא יקל. ואם יקל, לא יהיה נחשב אלא לשוטה גמור.

אף אסור המאכל כבר בארנו, שהוא ארס ממש ללב ולנפש. אם כן מי אפוא יהיה המיקל במקום חששא של אסור אם בעל שכל הוא. ועל דבר זה נאמר (משלי כג): ושמרת סכין בלעגך אם בעל נפש אתה.

דף מקורות

ונדבר עתה על החטאים המצויים הנולדים מחברת בני האדם וקבוצם, כגון הונאת דברים, הלבנת הפנים, הכשלת העור בעצה, רכילות, שנאה ונקימה, שבועות, דבר שקר וחלול השם, כי מי יאמר נקייתי מהם, טהרתי מאשמה בם, כי ענפיהם רבים ודקים עד מאד אשר ההזהר בם טרח גדול.

הונאת הדברים בכללה, הוא לדבר בפני חברו לבד, שיבוש ממנו, כל שכן האמירה בפני רבים דבר שיבוש בו, או לעשות לו מעשה שיגרם לו שיבוש.

והוא מה שאמרו בפרק הזהב (ב"מ נח): אם היה בעל תשובה, לא יאמר לו, זכור מעשיך הראשונים וכו'. אם היו חלאים באים עליו, לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב (איוב ד): זכר נא מי הוא נקי אבד וגו'. אם היו חמרים מבקשים הימנו תבואה, לא יאמר להם, לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה, ויודע בו שלא מכר תבואה מימיו.

וכבר אמרו זכרונם לברכה (שם): גדול אונאת דברים מאונאת ממון וכו'. וכל שכן אם הוא ברבים, שבהדיא שנינו (אבות פ"ג): המלבין פני חברו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא. ואמר רב חסדא (ב"מ נט): כל השערים ננעלו, חוץ משערי אונאה. ואמר רבי אלעזר, הכל, הקדוש ברוך הוא נפרע על ידי שליח, חוץ מאונאה.

ואמרו, שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם, ואחד מהם, אונאה. ואפלו לדבר מצוה אמר הכתוב (ויקרא יט): הוכח תוכיח את עמיתך, ואמרו זכרונם לברכה (ערכין טז): יכול אפלו פניו משתנות? תלמוד לומר, ולא תשא עליו חטא.